

Biomedica Omberg

Åtgärder för att stärka lövsambanden i närområdet inom och invid fastigheten Eremiten 2 och Kilaberg 1, Stockholms stad

2023-05-30

Biomedica Omberg

Tel: 073-086 17 07

E-post: biomedica@telia.com

www.biomedicaomberg.se

Postadress: Skivlingvägen 6, 611 63 Nyköping

Författare: Hans Sandberg

Foton framsida: Död ved (Birgitta Andersson), bålgeting (Janne Elmhag), större hackspett (Raimo Laurila), fladdermusholk (Janne Elmhag).

Stare är en av de arter som häckar i ädellövsmiljöer i närheten av Eremiten 2. Foto: Raimo Laurila.

Sammanfattning

Denna rapport redovisar skyddsåtgärder för att stärka sambanden mellan ädellövsområden belägna intill fastigheten Eremiten 2 och Kilaberg 1, Stockholms stad. Den ger rekommendationer för specifika skyddsåtgärder som bör genomföras i den tätortsnära naturen intill fastigheten.

Avståndet mellan ädellövskogens värdekärnor samt barriärer i form av tät och hög bebyggelse, hårt trafikerade vägar etc, kan delvis överbryggas genom spridningskorridorer. Stads- och tätortsmiljöer kan utformas så att barriäreffekten uteblir eller mildras genom att korridorer av lövmiljöer tillskapas i grönstråk. Antingen kan korridoren vara funktionell och i princip bara leda djur och växter rätt eller så kan den vara en livsmiljö i sig där växter och djur kan föröka sig.

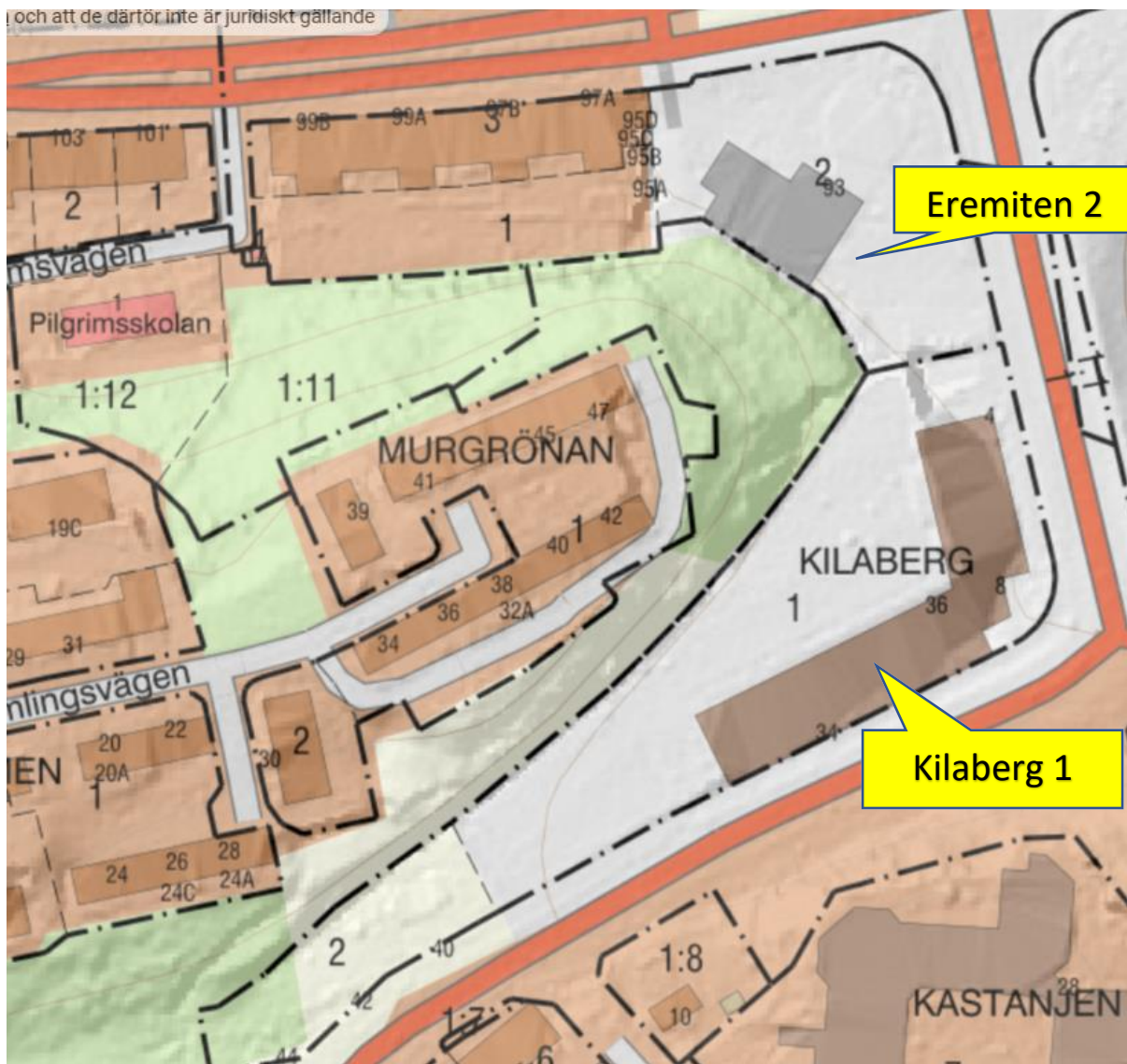
Skyddsåtgärder som föreslås är tillskapande av död ved, veteranisering av träd, mulmholkar, fågel- och fladdermusholkar, plantering av träd, buskar och bihotell. Rödlistade arter som förekommer inom närbelägna ädellövsområden bedöms gynnas av föreslagna skyddsåtgärder. Information som vänder sig till allmänheten bör anslås vid de skyddsåtgärder som genomförs för att öka förståelsen och kunskapen om ädellövsmiljöns naturvärden i form av biologisk mångfald.

Bakgrund

Ny bebyggelse för bostadsändamål och handel planeras ersätta drivmedelsstationen vid Hägerstensvägen, belägen inom fastigheten Eremiten 2. Kilaberg 1 är en kontors- och industribyggnad som för närvarande används som skola. För närvarande görs en utredning om skolverksamheten kan göras permanent, samt utreda möjligheten att bedriva en mataffär och andra butiker i bottenplan, se bild 1.

I samband med planeringen av bebyggelsen avser fastighetsägaren, i samråd med Stockholms stad, stärka sambanden mellan ädellövsmiljöer i närområdet invid de aktuella fastigheterna. Det är angeläget att utveckla och integrera stadsgrönska och ekosystemtjänster i den bebyggda miljön.

Biomedica Omberg har fått i uppdrag av Fastighets Balder AB att göra en bedömning på vilket sätt planerad bebyggelse påverkar ädellövssambanden samt ge förslag på kompensation/skyddsåtgärder.

Bild 1. Detaljkartan visar läget för fastigheten Eremiten 2 och Kilaberg 1. En drivmedelsstation vid hörnet av Hägerstensvägen-Kilabergsvägen ska avvecklas. (Karta Lantmäteriet).

Metod för framtagande av rapporten

Vid framtagandet av rapporten har utöver fältbesök också habitatkartor samt underlag från Länsstyrelsen i Stockholm och Stockholm stad använts. Även relevant litteratur som behandlar värden kring ädellövsmiljöer och spridningssamband har utgjort faktaunderlag. Erfarenheter från LIFE-projektet Bridging the Gap samt artfakta som finns samlat hos Artdatabanken har varit värdefullt i sammanhanget.

Kartan med föreslagna skyddsåtgärder har tagits fram med hjälp av kartverktyget/programmet ArcMap (GIS Pro). Lantmäteriets kartor samt planområdets gräns har beaktats i ArcMap för att kunna lokalisera skyddsåtgärder inom den tätortsnära miljön.

Befintliga ädellövsmiljöer i närområdet

Det finns tre områden (A, B och C) med lövmiljöer i närheten av Eremiten 2, bild 3. Områdena är avgränsade av länsstyrelsen i samband med den riksomfattande inventeringen av skyddsvärda träd. De gröna punkterna är skyddsvärda träd, ekar över 3 meter i omkrets, som har inmätts och registrerats. Samtliga uppgifter i tabellen är länsstyrelsens egna.

Områden	Biotop	Efterträdare, antal träd*	Vårdbehov
A	Lövskog	20, gott om föryngringsträd	Inom 10 år
B	Lövskog (ekmiljö)	15	Inom 10 år
C	Lövskog	10, föryngringsträd finns	Inom 10 år

*Antal träd som har förutsättningar att bli ett s.k. skyddsvärt träd

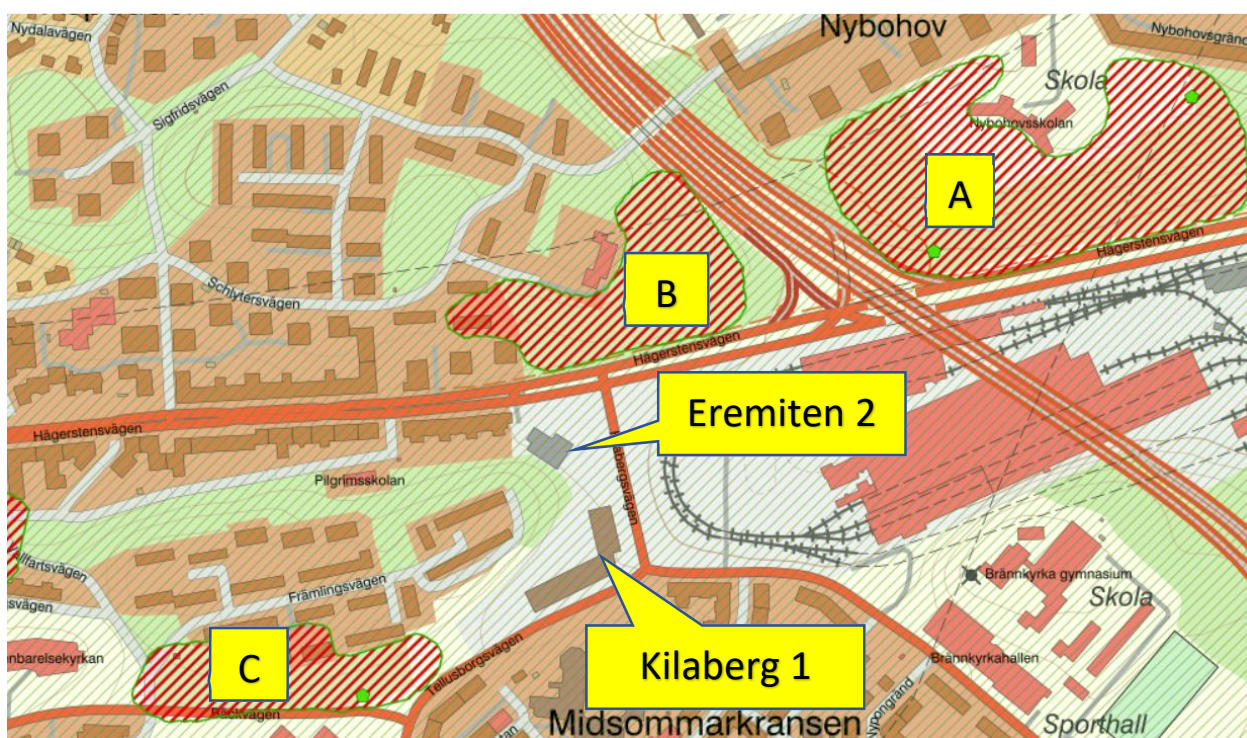
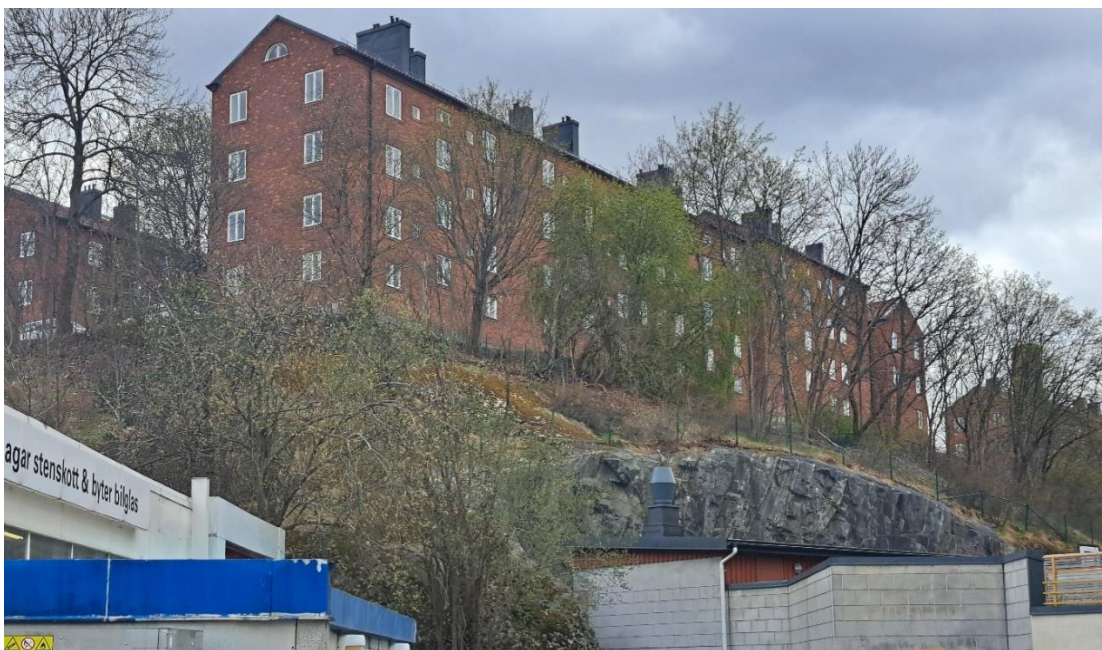

Bild 2. Tre ädellövsmiljöer A, B och C finns vid Hågerstensvägen-Kilabergsvägen som är avgränsade av länsstyrelsen i samband trädinventeringen och planen för grön infrastruktur. De gröna punkterna är skyddsvärda träd, ekar över 3 m i omkrets. Inslag av lövmiljöer finns även strax sydväst om drivmedelsstationen som fungerar som spridningskorridor för vissa arter, se bild 5. (Karta Lantmäteriet).

Bild 3. Lövmiljö område B som domineras av ek. Ett 15-tal halvgrova ekar finns inom området (Källa: Länsstyrelsen i Stockholm 2019). Foto: Hans Sandberg.

Bild 4. Lövmiljö på berget bakom drivmedelstationen med inslag av ek, lönn och sälg. Omedelbart bakom stationen finns sälg och hassel som är värdefulla för insekter på våren, inte minst för bin. Området fungerar som en spridningskorridor för vissa arter mellan områdena B och C. Foto: Hans Sandberg.

Bild 5. Området bakom stationen (blå) är artrikt på träd och buskar. Det är angeläget att bevara och vårda buskar och träd för att få till en funktionell spridningskorridor mellan lövmiljöerna B och C. Foto: Goggle maps.

Bild 6. Hassel förekommer spritt i ädellövmiljöer i Stockholms stad.

+

Bild 7. Koltrast. Foton: Raimo Laurila.

Arter registrerade i Artportalen

Vid en sökning i Artportalen åren 2000-01-01 fram till 2023-05-01 har totalt 43 arter observerats i de tre lövområdena A, B och C, varav 8 arter är med på den s.k. rödlistan (fåglar 3, svampar 2, träd 2, insekter 1), se tabellen nedan.

Fåglar	Svampar	Träd	Insekter
Björktrast (NT)	Tallticka (NT)	Ask (EN)	Reliktbock (NT)
Stare (VU)	Ekticka (NT)	Skogsalm (CR)	
Fiskmåå (NT)			

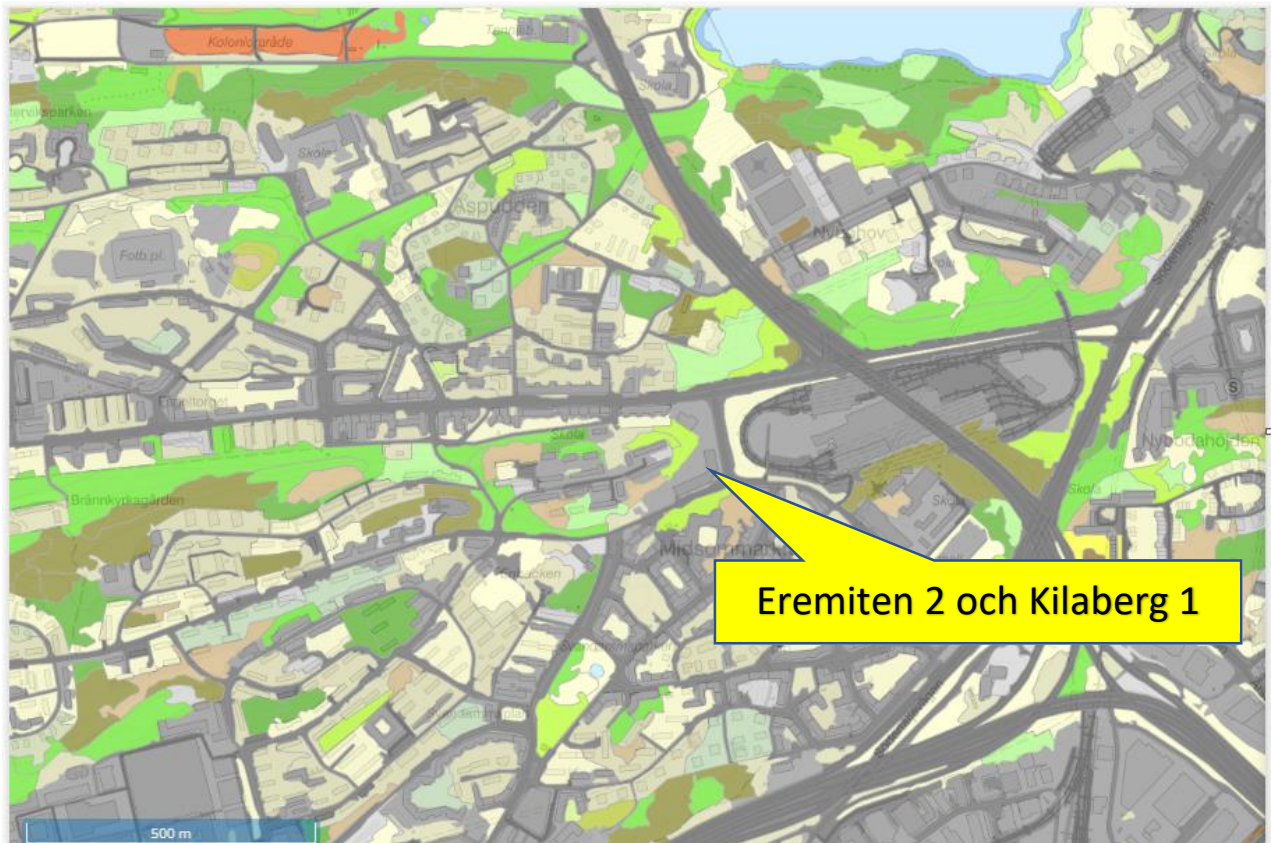
Artdatabanskens rödlistade kategorier: Akut hotad CR, stark hotad EN, Sårbar UV, Nära hotad NT,

Något om spridning av arter i lövmiljöer

Djur och växter sprider sig lättare i ett landskap om det finns spridningskorridorer som har ett visst utseende. Med begreppet spridningskorridor menas ett

Djur och växter som lever i ädellövsmiljöer är beroende av att det finns liknande miljöer i närheten för att kunna sprida sig vidare. Vissa arter som t.ex. fåglar har lättare att flytta sig mellan olika lövområden, medan lavar och mossor har det svårare. Bebyggelse och

infrastruktur i form av vägar kan kraftigt påverka arters möjlighet att sprida sig. Avsaknaden av ”gröna” inslag i stadsmiljö såsom träd och buskar missgynnar arter att sprida sig. Bilden nedan visar en analys som gjorts gällande förekomsten av ekhabitat i ett utsnitt av Stockholm. Analysen visar att det finns ett stort antal miljöer med lövskog i centrala Stockholm, men att flertalet omgärdas i varierande grad av vägar och bebyggelse. Men det finns goda möjlighet att stärka lövsambanden genom att tillskapa och förbättra spridningskorridorer genom olika typer av skyddsåtgärder.

Bild 8. Bilden visar en analys gällande förekomsten av ekhabitat (gröna färger) i ett utsnitt av Stockholm, klassificerat i olika klasser (ljusgrönt till mörkgrönt). Stockholms stad 2023.

Påverkan på befintliga förhållanden

Inom fastigheten Eremiten 2 planeras bostadshus som har 6 till 7 våningsplan. Enligt situationsplanen finns öppningar mellan befintlig bebyggelse och den planerade på Hägerstensvägen och Kilabergsvägen. Höjden på de nya byggnaderna (ca 26 meter) blir betydligt högre jämfört med befintlig drivmedelsstation (ca 5 meter).

Den högre bebyggelsen bedöms generellt försämra ädellövssambandet mellan områdena B och C för flertalet djurgrupper. Däremot bedöms inte sambandet mellan områdena A och B försämrats på grund av nybebyggelsen. Försämringen kan dock mildras om avståndet mellan nybebyggelsen och befintlig bebyggelse är så pass stort att vuxna ekar/lind (ca 25 år gamla) och buskar kan planteras mellan huskropparna och därigenom på sikt stärka spridningskorridoren mellan områdena B och C. På gångbanan/tomten, utmed Hägerstensvägen, bör 4-5 träd (vuxna ek/lind) planteras (inte enbart utmed Kilabergsvägen som skissen visar). Förekomst av planterade träd och buskar förbättrar samtidigt boendemiljön genom ökad trivsel, mindre buller och ge skugga etc.

Gällande rödlistade arter som noterats inom områdena A, B och C är bedömningen den att statusklassen för dessa kommer inte förändras på grund av planerad bebyggelse. Det är snarare andra faktorer som påverkar arternas förekomst, t.ex. tillgång till grova träd, bohål etc.

Genom att vidta skyddsåtgärder i befintliga ädellövsmiljöerna A, B och C kan den biologiska mångfalden stärkas. Förutsättningarna för vissa rödlistade arter bedöms förbättras. Därigenom kan den negativa effekten av nybebyggelsen mildras eller till och med utebli.

Redovisning av skyddsåtgärder

Död ved

Död ved är i själva verket full av liv för flera organismgrupper. Död ved kan vara träd som ligger på marken eller träd som står upprätt. I den döda veden finns i många olika former med flera olika successionsstadier som avlöser varandra. Veden bryts ner i flera successionsfaser, vart och ett med olika artsamhällen. Gamla ekar innehåller stora mängder död ved och en stor mängd olika livsmiljöer. Därför är det viktigt att sträva efter att få så många riktigt gamla ekar som kan överleva så länge som möjligt. Men även död ved av andra träddarter är positivt för den biologiska mångfalden.

Faunan av insekter i stående död ved är tydligt skild från den i liggande död ved, därför är det viktigt att spara död ved av båda typerna. Fallna stammar bör inte kapas eftersom hela stammar har en mer naturlig fuktighetsgradient som är viktig för exempelvis rötsvampar och insekter. Intill frekventa gångstråk kan det ibland vara lämpligt att kapa upp den döda veden och lägga i buntar för att underlätta framkomligheten etc. Vid bevarande av död ved finns några viktiga saker att tänka på:

- Sträva efter en mångfald av död ved i området.
- Det bör finnas både klen och grov död ved, både stående och liggande, samt död ved i både soliga och skuggiga lägen.
- Sträva efter död ved i olika successionsstadier, åtminstone på lång sikt.
- Bevara hålträd.
- Spara naturliga vindfällen i den mån de inte är i vägen för besökare (kan kapas i lämpliga längder).

Bild 9. Fotot visar en välbesökt ädellövskog där död ved (s.k. död ved depå) har placerats intill en grupp högstubbar. Foto: Birgitta Andersson.

Bild 10. Exempel på död som har placerats i skuggig miljö intill en berghäll. Foto: Birgitta Andersson.

Bild 11. Exempel på död ved som har flyttats från en privat tomt till en närbelägen lövmiljö där grenarna kommer stärka den biologiska mångfalden. Foto: Hans Sandberg

Veteranisering

Veteranisering går ut på att skada träd för att skapa strukturer som normalt bildas i äldre träd. Träden får dock inte dö i förtid. Veteranisering är tänkt att fungera som en "livbåt" för hotade arter, genom möjligheten att på relativt kort tid skapa livsmiljöer i unga träd. I områden med få gamla träd och stort åldersglapp kan metoden ha avgörande betydelse för den långsiktiga överlevnaden hos en lång rad hotade arter. Om metoden är tillämplig i lövmiljöerna A, B och C kring Eremiten 2 får studeras mer ingående av Stadens natur- och parkansvariga.

Mulmholkar för insekter

Ihåliga gamla lövträd är viktiga boplatser för många hotade insekter men också en bristvara. I väntan på att nästa träd ska uppnå lämplig ålder och håligheter kan dessa arter behöva stötts med tillfälliga bostäder. En mulmholk är en del av en stam som påminner om en fågelholk, men är avsedd för insekter. Syftet är att efterlikna förhållanden i trädhåligheter. Med tanke på att antal registrerade skyddsvärda träd över 3 meter i omkrets med håligheter är få i närområdet kan metoden vara lämplig att använda. Även här kan Stadens natur- och parkansvariga ge anvisningar om tillvägagångssätt.

Bild 12. Exempel på mulmholk (och informationsskylt) som har placerats intill en ek där den har förankrats. I detta fall utgörs mulmholken av en stamdel av en ek. Foto: Hans Sandberg.

Holkar för fåglar och fladdermöss

Genom att sätta upp fågelholkar kan t.ex. talgoxe, blåmes, stare, svartvit flugsnappare och kattuggla stärka sina populationer på lokal nivå. Utöver fågelholkar bör träd generellt sparas som har bohål. Fladdermöss har ofta sin bostad i håliga träd. Om det är ont om naturliga boplatser flyttar de gärna in i holk. Fladdermusholkar ska placeras på tre till fyra meters höjd ovanför marken och ha fri sikt och passage från utflygningshålet i botten på holken.

Bild 13. Exempel på fladdermusholk.

Plantering träd och buskar

För att öka arealen lövmiljöer i framtiden och minska avstånden mellan värdefulla lövmiljöer är plantering av träd och buskar en viktig åtgärd. Nya generationer av ädellövträd, blommande och bärande småträd och buskar skapar möjligheter för ekanknutna växter och djur att på sikt öka sina populationer och sprida sig till nya områden. Vid plantering av ädellövträd är plantornas ursprung viktigt. T.ex. bör planterade ekar i vara av lokalt ursprung. Utgångspunkten bör vara att använda en så lokal frökälla som möjligt, för så många arter som möjligt.

Bild 14. Planterad ek. Foto: Hans Sandberg.

Bild 15. När ekar i åldern 10 år planteras kan i vissa fall mingrävare användas. Att skydda de planterade träden med nät är ofta ett måste. De första åren måste ibland plantorna vattnas. Foto: Hans Sandberg.

Bihotell

Ett bihotell är en byggnad som sätts upp för att gynna bin och andra pollinerande insekter. Vissa av dem är också anpassade för andra insekter som fjärilar, humlor och nyckelpigor. De kan placeras ut i tätorter och parker där det finns brist på naturliga livsmiljöer för pollinatörer. De bör sättas upp på en plats som är varm och skyddad från regn och blåst. Det är bra om det riktas mot syd eller öst för att få del av morgon- eller kvällssolen, men helst ska det inte ligga i direkt solljus hela tiden. Bihotellet bör gärna ligga nära blommor och fruktträd så att det blir lätt för bina att flyga dit. Det är bra om det finns en vattenkälla i närheten, exempelvis ett fågelbad. Det är också bra att ha i åtanke att solitära bin sällan är aggressiva eller sticks.

Bild 16. Bihotell. Foto. Birgitta Andersson

Skötsel av befintliga ädellövsmiljöer

Skötsel av ädellövsmiljöer är ofta förbisett. Det är mycket vanligt att grova ekar samt medelålders träd står inväxta bland unga löv- och barrträd med försämrad vitalitet som följd. I områdena A, B och C finns visst skötselbehov enligt länsstyrelsens trädinventering. Att se över trädens vitalitet och skötselbehov inom berörda områden bör ske i närtid.

Bild 17. Eken kräver solljus och därför måste man kontinuerligt se till att sly tas bort runt stammen. Här en ek som mäter över 8 meter i omkrets. Foto. Hans Sandberg.

Referenser

ArtDatabanken, 2018. *Arters spridning i en grön infrastruktur – kunskapsöversikt och vägledning för analyser*. SLU/ArtDatabanken Rapporterar 19.

Bovin. M., 2014. *Ädellövsområden och ekmiljöer i Stockholms län*. Calluna AB på uppdrag åt Länsstyrelsen i Stockholm.

Länsstyrelsen i Stockholm, 2018, *Grön infrastruktur – regional handlingsplan för Stockholms län*.

Länsstyrelsen i Stockholms län, 2016. *Särskilt skyddsvärda träd i Stockholms län*.

Länsstyrelsen i Östergötlands län, 2021. *Bridging the gap*.

Nilsson. M., 2007. *Stockholms unika ekmiljöer – förekomst, bevarande och utveckling*. Ekologigruppen AB på uppdrag åt Miljöförvaltningen vid Stockholms stad.

Rödlistade arter i Sverige, Gärdenfors, U. ed. ArtDatabanken, SLU, Uppsala 2020.

Tyrens 2023-02-22. *Mobilites PM, kvarter Eremiten 2*.

Bilagor

Bilaga 1 Visar föreslagna åtgärder för att stärka lövsambanden, kvarter Eremiten 2.

Bilaga 2 Eremiten Biotopkarta

Bilaga 3 Eremiten Habitatkarta

Bilaga 1. Visar ett urval av föreslagna skyddsåtgärder för att stärka lövsambanden i närområdet, kvarter Eremiten 2.

Bilaga 2 Eremiten - biotopkarta

Bilaga 3. Eremiten – ekhabitat

